

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Проблеми сучасної психології

**Збірник наукових праць
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка,
Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України**

Випуск 35

Кам'янець-Подільський
«Аксіома»
2017

УДК 378(082):159.9
ББК 74.58+88я43
П 68

ICV 2013: 5.68
ICV 2014: 39.96
ICV 2015: 65.56
RESEARCH BIBLE
ERIH PLUS
OAJI

ISSN 2227-6246

cejsh.icm.edu.pl
GOOGLE SCHOLAR

Рецензенти:

- Н.І.Жигайло** – доктор психологічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
- В.О.Моляко** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор, Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, м. Київ, Україна
- Аркадіуш Мажец** – професор, доктор габілітований, Академія імені Яна Длугоша в Ченстохові, Республіка Польща

*Рекомендовано до друку рішеннями Вчених рад
Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України
(протокол № 3 від 02.03.2017 р.).*

*Кал'инець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 3 від 28.02.2017 р.)*

Міжнародна редакційна колегія:

С.Д.Максименко, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України (головний редактор), Україна; **Г.О.Балл**, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, Україна; **В.В.Клименко**, доктор психологічних наук, професор, Україна; **О.М.Кокун**, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, Україна; **Л.А.Онуфрієва**, кандидат психологічних наук, доцент (відповідальний редактор), Україна; **М.Л.Смольсон**, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, Україна; **Н.В.Чепелєва**, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, Україна; **Альфред Прітц**, професор, доктор з психології та педагогіки, ректор університету імені Зігмунда Фрейда (Австрійська Республіка); **Антон Фабіан**, професор, доктор габілітований, Університет Паула Йозефа Шафарика в Кошицях (Словацька Республіка); **Юрай Штенцл**, доктор наук, доцент, Вища школа охорони здоров'я та соціальної роботи св. Єлизавети, м. Братислава (Словацька Республіка); **Беата Анна Зємба**, доктор гуманітарних наук у галузі опікунської та соціальної педагогіки, ад'юнкт, Жешівський університет (Республіка Польща); **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, Жешівський університет (Республіка Польща); **Уршуля Груца-Мьонсік**, доктор педагогічних наук, ад'юнкт, Жешівський університет (Республіка Польща); **І.О.Фурманов**, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології, Білоруський державний університет (Республіка Білорусь).

Міжнародна наукова рада:

Євген Глива, доктор філософських наук з психології, іноземний член НАПН України, професор-консультант товариства «Дослідження клінічного гіпнозу» (Австралія); **Роман Трач**, доктор філософських наук, професор, іноземний член НАПН України (США); **Мечислав Радохонський**, доктор габлітований, професор надзвичайний Жешівського університету в Жешові (Республіка Польща); **Мірослав Чапка**, доктор наук з освіти, професор, ректор Вищої школи економіки і адміністрації в Битомі (Республіка Польща); **Лешек Фрідерік Коженьовскі**, доктор габлітований з економіки, професор, Президент Європейської асоціації безпеки (European Association for Security), науковий редактор загальноєвропейського наукового журналу «Безпекознавство» (Республіка Польща); **Данута Мажец**, професор, доктор габлітований, Академія імені Яна Длугоша в Чештохові, (Республіка Польща); **Беата Балогова**, професор, доктор габлітований, Прип'ївський університет (Словацька Республіка); **Аліса Петрасова**, доцент, Прип'ївський університет (Словацька Республіка); **В.І.Луговий**, перший віце-президент НАПН України, академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (Україна); **О.Я.Чебикін**, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор (Україна); **Т.С.Яценко**, академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор (Україна).

П 68 Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Вип. 35. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. – 552 с.

У збірнику наукових праць висвітлено найбільш актуальні проблеми сучасної психології, представлено широкий спектр наукових розробок вітчизняних і закордонних дослідників. Здійснено аналіз проблем, умов і труднощів психічного розвитку, вікових та індивідуальних особливостей становлення особистості й психології навчання.

Збірник наукових праць адресовано професійним психологам, докторантам і аспірантам, усім тим, хто цікавиться сучасним станом розвитку психологічної науки.

УДК 378(082):159.9

ББК 74.58+88н43

*Свідчення про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації серія КВ № 19651-9451 ПР від 30.01.2013 р.*

*Збірник подано у Переліку наукових фахових видань України з психології.
Наказ Міністерства освіти і науки України за № 261 від 06.03.2015 року*

Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології» проіндексовано у міжнародних наукометричних базах: INDEX COPERNICUS (IC) (з 2013 р.), GOOGLE SCHOLAR (з 2013 р.), CESH (THE CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES) (з 2015 р.), RESEARCH BIBLE (з 2016 р.), ERIH PLUS (з 2016 р.), OAJI (з 2016).

<http://problemps.kpnu.edu.ua/en/>
kpnu_lab_ps@ukr.net

© Автори статей, 2017
© «Аксіома», видання, 2017

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of
Pedagogical Science of Ukraine

Problems of modern psychology

**Collection of research papers of
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University,
G.S. Kostyuk Institute of Psychology
at the National Academy of
Pedagogical Science of Ukraine**

Issue 35

Kamianets-Podilskyi
«Aksioma»
2017

UDC 378(082):159.9 ICV 2013: 5.68
UDC 74.58+88a43 ICV 2014: 39.96
P 68 ICV 2015: 65.56
Research Bible
ERIH PLUS
OAJI

ISSN 2227-6246

cejsh.icm.edu.pl
Google Scholar

Reviewers:

- N.I.Zhyhailo** – Doctor of Psychological Science, Professor, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine
V.O.Moliako – Academician of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor, G.S.Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine
Arkadiusz Marzec – Professor, Doctor Habilitated, Jan Długosz University in Częstochowa, Republic of Poland

The publication is approved by the resolutions of the Scientific Boards of G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine (Protocol № 3 of 02.02.2017),

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (Protocol № 3 of 28.02.2017)

International editorial board:

S.D.Maksymenko, Full Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor, Director of G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine (Editor-in-Chief), Ukraine; **G.O.Ball**, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor, Ukraine; **V.V.Klymenko**, Doctor of Psychological Science, Professor, Ukraine; **O.M.Kokun**, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor, Ukraine; **L.A.Onufriieva**, Candidate of Psychological Science, Assistant Professor (Executive Editor), Ukraine; **M.L.Smulson**, Full Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor, Ukraine; **N.V.Chepeliieva**, Full Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor, Ukraine; **Alfred Pritz**, Professor, Doctor of Psychology and Pedagogy, Rector of Sigmund Freud University (Republic of Austria); **Anton Fabian**, Professor, Dr. Hab., Pavol Jozef Šafárik University in Košice (Slovak Republic); **Juraj Stencl**, Doctor of Science, Assistant Professor, St. Elizabeth Higher School of Health Care and Social Work, Bratislava (Slovak Republic); **Beata Anna Zięba**, Doctor of Humanities in Tutorial and Social Pedagogics, Senior Lecturer, Rzeszów University (Republic of Poland); **Marek Paluch**, Associate Professor, Dr. Hab. in Humanities, Rzeszów University (Republic of Poland); **Urszula Gruca-Miąsik**, Doctor of Pedagogical Science, Senior Lecturer, Rzeszów University (Republic of Poland); **I.O.Furmanov**, Doctor of Psychological Science, Professor, Head of the Department of Psychology, Belarusian State University (Republic of Belarus).

International Scientific Council:

Eugene Hlywa, Philosophy Doctor in Psychology, Foreign Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Consulting Professor at the Australian Society of Clinical Hypnotherapists (Australia); **Roman Trach**, Doctor of Philosophical Science, Professor, Foreign Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine (USA); **Mieczysław Radochoński**, Dr. Hab., Associate Professor, Rzeszów University (Republic of Poland); **Miroslaw Czapka**, Doctor of Educational Science, Professor, Rector of the University of Economics and Administration in Bytom (Republic of Poland); **Leszek Frederyk Korzeniowski**, Dr. Hab. in Economics, Professor, President of European Association for Security, Scientific Editor of all-European Academic Journal «Defense and Strategy» (Republic of Poland); **Danuta Marzec**, Professor, Dr. Hab., Jan Długosz University in Częstochowa, (Republic of Poland); **Beata Balohova**, Professor, Dr. Hab., Praso University (Slovak Republic); **Alisa Petrasova**, Assistant Professor, Praso University (Slovak Republic); **V.J.Lukovyi**, the First Vice President of NAPS of Ukraine, Academician of NAPS of Ukraine, Doctor of Pedagogical Science, Professor (Ukraine); **O.Y.Chebykin**, Full Member of the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor (Ukraine); **T.S.Yatsenko**, Academician of NAPS of Ukraine, Doctor of Psychological Science, Professor (Ukraine).

P 68 Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufrieva. – Issue 35. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – 552 p.

The collection of research papers is devoted to the scientific discussion of the most actual issues in contemporary psychology. It presents a wide range of scientific works by Ukrainian and foreign researchers. It presents an analysis of the issues, conditions, and difficulties of psychological development, age-related and individual differences in the development of an individual and psychology of education.

The target readership of the collection of research papers includes professional psychologists, graduate and postgraduate students, as well as everybody else who shows interest in the current state of psychology as a science.

**UDC 378(082):159.9
LBC 74.58+88ya-43**

*Certificate of state registration of the printed
source of mass medium KB № 19651-9451 IIP of 30.01.2013*

The collection of research papers was renewed in the List of specialized scientific editions of Ukraine in psychology. The Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 261 of 06.03.2015.

The collection of research papers «Problems of Modern Psychology» is indexed and listed in the international databases: INDEX COPERNICUS (IC) from 2013, GOOGLE SCHOLAR from 2013, CEJSH (THE CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES) (from 2015), RESEARCH BIBLE (from 2016), ERIH PLUS (from 2016), OAJI (from 2016).

<http://problemps.kpnu.edu.ua/en/>
kpnu_lab_ps@ukr.net

© Authors of the papers, 2017
© «Aksioma», publication, 2017

Зміст

С.Д. Максименко Біхевіоризм, гештальт-психологія та структурний підхід Вундта	7
Ю.Ю. Бойко-Бузиль Ретроспектива сутності поняття професійного та особистісного становлення	15
I.V. Vashchenko, L.V. Kondratska, D.A. Nishkur Psychological symptomatology of the phenomenon «emotional burnout» of teenagers: empiric researches	28
О.М. Вержиховська Психолого-педагогічне вивчення рівня сформованості моральних якостей у молодших розумово відсталих школярів	44
І.М. Візнюк Психологічні детермінанти розвитку іпохондричних розладів у людини за психодіагностичними параметрами	55
А.В. Вознюк Результати впровадження тренінгової програми психологічної допомоги керівникам щодо успішного управління педагогічними працівниками в освітніх округах	67
Leokadia Wiatrowska Myślenie o wychowaniu – refleksje wokół nagród i kar	76
О.В. Ганкевич Ризики порушення якості подружнього життя	87
Л.Л. Гільова, Н.А. Кулик Удосконалення механізмів емоційної саморегуляції вчителя засобами позитивної психотерапії	106
Н.М. Горобаха, Н.В. Малиновська Особливості мотивів навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників	119

С.Л. Грабовська, І.Р. Петровська Особливості світосприйняття та ціннісно-мотиваційної сфери студентів з різним типом громадянської ідентичності	130
В.Ю. Жовнер Аналіз теоретико-методичних підходів дослідження конкурентоспроможності особистості та її детермінант в іноземній літературі.	144
С.І. Кацюка Вплив толерантності жінок на формування їх психологічної готовності до майбутнього материнства . . .	155
Т.В. Кириченко Психологічні аспекти розвитку комунікації майбутніх учителів у процесі професійної підготовки . . .	172
М.В. Коваленко Когнітивні особливості психосоматичної компетентності майбутніх психологів	183
І.В. Коваль Мотиви вивчення іноземної мови студентами вищого навчального закладу: психологічний аспект . . .	193
М.С. Компанович Емоційна лабільність та шляхи її корекції у підлітків із психосоматичними серцево-судинними захворюваннями	207
М.С. Корольчук, В.Г. Пасічна Детермінанти і вплив молодіжного безробіття на адаптаційні можливості особистості (за результатом аналізу іноземних джерел).	221
О.І. Косарєва, Г. В. Рудь Психологічні чинники генези особистісної сфери першокурсників.	235
В.О. Крамченкова Базисні переконання особистості курців	246
О.І. Кузнецов Структура та типологічні особливості релігійності студентів.	259

О.О. Литвиненко

Особливості тренінгової роботи з мріями студентів,
які мають порушення слуху 272

С.В. Литвин, К.О. Малишева, О.І. Морозова-Ларіна

Нейропсихологічні кореляти конструктів теорії
особистості Карла Роджерса 283

Я.Є. Ляшич

Копінг у подоланні життєвих труднощів 293

К.С. Максименко

Эмпирическое исследование соотношения
соматического заболевания и психических состояний . . . 309

О.В. Нестерук-Володимирець

Культурно-історичне розуміння становлення
комунікативної культури особистості старшокласника
засобами художньої літератури 322

L.A. Onufriieva

Psychological characteristics of personality
development and the formation of professional
self-consciousness of the student's personality
while studying at higher educational institution 336

М. Палюх, К. Пьоктковска

Положение стареющего человека в обществе в эпоху
современных трансформаций цивилизации 347

Марек Палюх, Кристиан Шайна

Современные проблемы социальной патологии
в Польше. Педофилия как аксионормативное
нарушение и законодательно-правовой вызов 359

Т.П. Рисинець, І.С. Потоцька

Формування поведінки подолання в процесі
професійного становлення майбутніх психологів 371

О.В. Сазонова

Мотиваційні особливості процесу прийняття рішень 383

І.В. Сидоренко, О.Ю. Василега

Гендерний підхід в освіті: соціально-культурні
та психолого-педагогічні аспекти 401

Ю.І. Фельдман

Валеоустановка в зв'язку з копінг-стратегіями
та захисними механізмами особистості 411

К.І. Фоменко

Губристична мотивація як чинник становлення
Я-концепції у студентів 426

О.У. Khudobin, O.V. Tsarkova

The study of personality traits that affect the formation
of coping strategies 437

О.В. Хуртенко, М.А. Шевчук

Психолого-педагогічні технології впливу
комплексної хореографічної підготовки на розвиток
рухових здібностей юних акробатів 448

Л.М. Чекавська

Проблеми навчання та виховання ліворуких дітей 460

О.Ф. Яцина

Дискурс бажання як спосіб конституювання Я
та конструювання практик шлюбно-сімейного
партнерства та батьківства 470

НАУКОВІ ПОДІЇ

С.Д. Максименко, Л.М. Карамушка

До 70-річчя наукової діяльності Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України 486

Бібліографія. 497

Відомості про авторів 524

CONTENTS

<i>S.D. Maksymenko</i>	Behaviorism, Gestalt psychology and structural approach of Wundt	7
<i>Y.Y. Boiko-Buzyl</i>	The retrospective of the essence of concept of professional and personal formation	15
<i>I.V. Vashchenko, L.V. Kondratska, D.A. Nishkur</i>	Psychological symptomatology of the phenomenon «emotional burnout» of teenagers: empiric researches	28
<i>O.M. Verzhychovska</i>	Psychological and pedagogical study of formation of mentally retarded primary schoolchildren's moral qualities	44
<i>I.M. Vizniuk</i>	Psychological determinants of a person's hypochondriacal maladies development according to the psychodiagnostic parameters.	55
<i>A.V. Vozniuk</i>	The results of the training program implementation on the psychological help to managers concerning the successful management of teaching staff in educational districts	67
<i>Leokadia Wiatrowska</i>	Thinking about education – reflections concerning the rewards and punishments	76
<i>O.V. Hankevych</i>	The risks of marriage interruption	87
<i>L.L. Hiliova, N.A. Kulyk</i>	The improvement of teacher's emotional self-regulation mechanisms by means of positive psychotherapy	106
<i>N.M. Horopakha, N.V. Malinowska</i>	Particular qualities of senior preschoolers' educational-speaking activities motives	119

S.L. Hrabovska, I.R. Petrovska	
Features of world perception and value-motivational sphere of students with different types of civic identity	130
V.Yu. Zhovner	
Analysis of the Theoretical and Methodological Approaches to the Study of Personality Competitiveness and its Determinants in Foreign Literature	144
S.I. Kaniuka	
Impact of the women's tolerance on the formation of their psychological preparedness for future maternity	155
T.V. Kyrychenko	
Psychological aspects of future teachers' communication development in the course of professional training	172
M.V. Kovalenko	
Cognitive features of psychosomatic competence of future psychologists	183
I.V. Koval	
Motives of foreign language learning by students of higher education: the psychological aspect	193
M.S. Kompanovych	
Emotional lability and ways of its correction in teenagers with psychosomatic cardiovascular diseases	207
M.S. Korolchuk, V.H. Pasichna	
Determinants and Impact of Youth Unemployment on the Adaptive Capacity of the Individual (Based on the Analysis of Foreign Sources)	221
O.I. Kosareva, H.V. Rud	
Psychological genesis factors of the personal freshman's sphere	235
V.O. Kramchenkova	
Basic Beliefs of Smoking Individuals	246
O.I. Kuznetsov	
The structure and typological features of students' religiosity	259

<i>O.O. Lytvynenko</i>	
Peculiarities of training work with the dreams of students that have hearing impairments	272
<i>S.V. Lytvyn, K.O. Malysheva, O.I. Morozova-Larina</i>	
Neuropsychological correlates of Carl Rogers' theory of personality constructs.	283
<i>Y.Y. Liashyn</i>	
Coping in overcoming life challenges	293
<i>K.S. Maksymenko</i>	
An empirical study of the correlation between physical illness and mental states	309
<i>O.V. Nesteruk-Volodymyrets</i>	
Cultural and historical understanding of senior pupils' communicative culture formation by means of fiction	322
<i>L.A. Onufriieva</i>	
Psychological characteristics of personality development and the formation of professional self-consciousness of the student's personality while studying at higher educational institution	336
<i>M. Paluch, K. Piatkowska</i>	
Position of aging man in the society in the period of modern civilization transformations	347
<i>Marek Paluch, Krystian Szajna</i>	
Modern problems of social pathology in Poland. Pedophilia as axionormative disorder and legislative legal challenge	359
<i>T.P. Rysynets, I.S. Pototska</i>	
Formation of the coping behavior in the professional development of future psychologists	371
<i>O.V. Sazonova</i>	
Motivational peculiarities of the decision making process . . .	383
<i>I.V. Sydorenko, O.Y. Vasyleha</i>	
The gender approach in education: socio-cultural, psychological and pedagogical aspects	401

Y.I. Feldman	
Valeological mindset in relation to coping strategies and defense mechanisms of the individual	411
K.I. Fomenko	
Hubristic motivation as the factor of formation of students' self-concept	426
O.Y. Khudobin, O.V. Tsarkova	
The study of personality traits that affect the formation of coping strategies	437
O.V. Khurtenko, M.A. Shevchuk	
Psychological and pedagogical technologies of complex choreographic training effect on movement skills development in young acrobats	448
L.M. Chekanska	
Problems of left-handed children education	460
O.F. Yatsyna	
The discourse of desire as the way of Me-constitution and construction of practices of matrimonial partnership and parenthood	470
SCIENTIFIC EVENTS	
S.D. Maksymenko, L.M. Karamushka	
To the 70th anniversary of scientific activities of G.S. Kostiuk Institute of psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine	486
Bibliography	497
Information about the authors	529

Н.М. Горопакха

natagor62@gmail.com

Н.В. Малиновська

forel@mail.ua

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНО- МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Horopakha N.M. Particular qualities of senior preschoolers' educational-speaking activities motives / N.M. Horopakha, N.V. Malinovska // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 35. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 119–129.

N.M. Horopakha, N.V. Malinovska. Particular qualities of senior preschoolers' educational-speaking activities motives. The article reveals the conceptions of *motive* and *motivation*, examines the factors affecting the formation of motivation of educational-speaking activities of senior preschoolers. It is proved that an important psychological problem of education in preschools is to develop children's motives of educational activities. In particular, the research of psychological and linguistic aspects of the emergence, development and formation of motivation of educational-speaking activities of senior preschoolers is relevant. In the experimental study there were distinguished kinds of motives that could take place in some motivational sphere of senior preschoolers (learning, playing, cognitive, external, internal, social and appreciation). Based on the analysis of experimental data there were defined levels of motivating formation of educational and speech activities of senior preschool children.

It is proved, children whose motivational sphere is characterized by the lack of educational and cognitive motives, have the elementary level. These children are characterized by the lack of speech activity, they are not able to explain why do they need to learn to tell, to retell, to describe, etc. Intermediate level of the motivation formation includes educational, playing, social, internal and external motives. Advanced level of the motivation formation is characterized by children's high speaking activity at school and at home; children are open to dialogue, naturally come into contact with peers and adults; there are different types of motives (playing, learning, cognitive, external, internal, social-appreciation).

N.M. Horopakha – the scientific contribution of the co-author is 50% ,

N.V. Malinovska – the scientific contribution of the co-author is 50% .

Based on the analysis of the experimental results, we concluded that most preschool children have got elementary and intermediate level of motivation of educational-speaking activity. Methods and techniques practiced in pre-schools do not provide motivational readiness of children to educational-speaking activities, quality of learning. It is confirmed that knowledge of the basic laws of emergence and establishment of motives of educational-speaking activities of preschoolers allows you to create an optimal system of psychological and educational actions that contribute to the formation of this activity.

Key words: motive, motivation, educational-speaking activities, motivational and incentive mechanism, speech activity, educational motives, cognitive motives, playing motives, social-evaluative motives.

Н.М. Горюха, Н.В. Малиновська. Особливості мотивів навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників. У статті розглядаються мотиви навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Проаналізовано поняття *мотив* і *мотивація*, а також фактори, які впливають на формування мотивації. Доведено, що важливою психологічною проблемою організації навчання у дошкільному закладі є формування у дітей мотивів навчальної діяльності. Зокрема, актуальним є дослідження психолого-лінгвістичних аспектів виникнення, розвитку та формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників. В експериментальному дослідженні виділено види мотивів, що мають місце у мотиваційній сфері старших дошкільників (навчальний, ігровий, пізнавальний, зовнішній, внутрішній, соціально-оцінювальний). На основі аналізу експериментальних відомостей визначено рівні сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Доведено, що початковий рівень мають діти, у мотиваційній сфері яких відсутні навчальний та пізнавальний мотиви. Достатній рівень мотивації передбачає наявність навчального, ігрового, соціально-оцінювального, внутрішнього, зовнішнього мотивів. Високий рівень мотивації характеризується високою мовленнєвою активністю дітей, наявністю різних видів мотивів (ігровий, пізнавальний, навчальний, зовнішній, внутрішній, соціально-оцінювальний). На основі аналізу результатів експерименту зроблено висновок, що більшість дітей старшого дошкільного віку мають початковий або достатній рівень мотивації навчально-мовленнєвої діяльності. Методи та прийоми, що практикуються у дошкільному навчальному закладі, не забезпечують мотиваційної готовності дітей до навчально-мовленнєвої діяльності, якісного засвоєння навчального матеріалу. Підтверджено, що знання основних закономірностей виникнення та утвердження мотивів навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників дає змогу створити оптимальну систему психолого-педагогічних дій, що сприятимуть формуванню адекватних цій діяльності мотивів.

Ключові слова: мотив, мотивація, навчально-мовленнєва діяльність, мотиваційно-спонукальний механізм, мовленнєва активність,

навчальні мотиви, пізнавальні мотиви, ігрові мотиви, соціально-оцінні мотиви.

Н.М. Горюпаха, Н.В. Малиновская. Особенности мотивов учебно-речевой деятельности старших дошкольников. В статье рассматриваются мотивы учебно-речевой деятельности детей старшего дошкольного возраста. Проанализированы понятия *мотив* и *мотивация*, а также факторы, влияющие на формирование мотивации. Доказано, что важной психологической проблемой организации обучения в дошкольном учреждении является формирование мотивов учебной деятельности. В частности, актуальным является исследование психолого-лингвистических аспектов возникновения, развития и формирования мотивации учебно-речевой деятельности старших дошкольников. В экспериментальном исследовании выделены виды мотивов, занимающие определенное место в мотивационной сфере старших дошкольников (учебный, игровой, познавательный, внешний, внутренний, социально-оценочный). На основе анализа экспериментальных данных определены уровни мотивации учебно-речевой деятельности детей старшего дошкольного возраста. Доказано, что начальный уровень имеют дети, в мотивационной сфере которых отсутствуют учебный и познавательный мотивы. Достаточный уровень мотивации предполагает наличие учебного, игрового, социально-оценочного, внутреннего, внешнего мотивов. Высокий уровень мотивации характеризуется высокой речевой активностью детей, наличием различных видов мотивов (игровой, познавательный, учебный, внешний, внутренний, социально-оценочный). На основе анализа результатов эксперимента сделан вывод, что большинство детей старшего дошкольного возраста имеют начальный или достаточный уровень мотивации учебно-речевой деятельности. Методы и приемы, практикуемые в дошкольном учебном учреждении, не обеспечивают мотивационной готовности детей к учебно-речевой деятельности, качественного усвоения учебного материала. Подтверждено, что знание основных закономерностей возникновения мотивов учебно-речевой деятельности дошкольников позволяет создать оптимальную систему психолого-педагогических действий, способствующих формированию адекватных этой деятельности мотивов.

Ключевые слова: мотив, мотивация, учебно-речевая деятельность, мотивационно-побудительный механизм, речевая активность, учебные мотивы, познавательные мотивы, игровые мотивы, социально-оценочные мотивы.

Постановка проблеми. Важливою психологічною проблемою організації навчально-виховної роботи у дошкільному закладі є формування у дітей мотивів навчальної діяльності. «Діяльність без мотиву не буває: «невмотивована діяльність» – це діяльність ... з суб'єктивно схованим мотивом» [8, с. 102]. Зокрема, актуальним є дослідження психолого-лінгвістичних аспектів виникнення, розвитку та формування мотивації навчаль-

но-мовленнєвої діяльності старших дошкільників. Адже все, що ми говоримо, ми говоримо для чогось, для когось, чомусь, тобто ми керуємося певною метою і мотивом. Особливо важливою є мотивація навчально-мовленнєвої діяльності – специфічної діяльності, що відбувається на мовленнєвому рівні під час організованих навчальних занять, у мовленнєвих ігрових ситуаціях, тощо. Будь-яке мовленнєве завдання чи вправа, що пропонується дитині, повинні бути мотивовані, тоді у дошкільника поступово виникатиме усвідомлення тієї ролі, яку відіграє мова інших людей та його власне мовлення у процесі навчання та й у пізнанні навколишнього світу загалом. Як підкреслюється у Базовому компоненті дошкільної освіти [1], оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомішим досягненням дошкільного дитинства й одним із основних критеріїв сформованості комунікативної компетенції випускника дошкільного закладу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових дослідженнях терміни «*мотив*» і «*мотивація*» вживаються в різному розумінні. Існує понад 50 теорій мотивації, авторами яких є вітчизняні та зарубіжні вчені. Сучасні дослідники розглядають поняття мотивації як сукупність потреб, інтересів, мотивів, які спонукають особистість до активності та визначають її спрямованість. О. Леонт'єв зауважував, що наукові праці з проблем мотивації неможливо систематизувати, бо вони дуже різняться тлумаченням терміна «мотив». Паралельно із загальноприйнятою дефініцією мотиву як спонукання людини до певних дій і вчинків у цьому понятті науковці також вбачають дію, яка виходить із спонукання і виступає мотивом (С. Рубінштейн); внутрішню причину поведінки людини (Р. Немов); форму потреби людини, що спонукає її до діяльності (О. Савченко); природу людських дій (М. Алексєєва) [9; 11].

Л.Виготський [2] трактує мотив як дієве афективно-вольове підґрунтя мовленнєво-розумової діяльності. На думку А.Маркової [7], мотив – це спрямованість активності на предмет, внутрішній психічний стан людини, прямо пов'язаний з об'єктивними характеристиками предмета, на який спрямована активність. Як складова частина мотивації, мотив, за визначенням О.Леонт'єва [5], – це об'єкт, що відповідає тій чи іншій потребі і який спонукає та спрямовує діяльність людини. Мотиви виконують подвійну функцію: перша полягає в тому, що вони спонукають і спрямовують діяльність, а друга – в тому, що вони надають діяльності суб'єктивного змісту.

За своїми проявами і функціями в регуляції поведінки мотивуючі чинники можуть бути поділені на відносно самостійні класи (А. Петровський [10]). Перший клас – це аналіз прояву потреб та інстинктів як джерела активності. Другий клас – це прояв мотивів як причин, що визначають вибір спрямованості поведінки. Третій клас – це прояв емоцій, суб'єктивних хвилювань (прагнень, бажань і т.п.) і настанов у поведінці суб'єкта (Р. Немов [9]). Будь-яка форма поведінки може бути обґрунтована як внутрішніми, так і зовнішніми причинами. При внутрішній мотивації в якості висхідного та кінцевого пунктів пояснення її виступають психологічні властивості суб'єкта поведінки, при зовнішній – зовнішні умови та обставини його діяльності. У першому випадку мова йде про мотиви, потреби, цілі, наміри, бажання, інтереси і т. ін., у другому – про стимули, що виходять із ситуації, яка склалася.

Вивчення мотивів навчальної діяльності було предметом багатьох досліджень відомих психологів і педагогів. Зокрема, результати експериментального дослідження Л. Божович підтвердили, що навчальна діяльність відбувається завдяки двом групам мотивів: соціальним – пов'язаним із зовнішньою привабливістю процесу навчання, та пізнавальним, пов'язаним безпосередньо із самим змістом і процесом навчання. Соціальні мотиви при цьому мають істотну кількісну перевагу.

Заслуговує на увагу класифікація М. Матюхіної [8], за якою виділено такі групи мотивів:

- мотиви, безпосередньо закладені в навчальній діяльності та пов'язані з її продуктом: мотивація змістом (мотиви, пов'язані зі змістом навчання); мотивація процесом (мотиви, пов'язані з процесом навчання, бажанням міркувати, долати труднощі під час навчання);
- мотиви, що перебувають поза навчальною діяльністю: широкі соціальні мотиви: мотиви обов'язку та відповідальності, самовизначення; вузько особисті мотиви: мотивація благополуччя, уникання невдач і запобігання їм.

Дітей зі сформованими до кінця дошкільного віку пізнавальними мотивами не так і багато. За даними М. Матюхіної вони становлять лише невеликий відсоток, порівняно із соціальними. Така кількісна перевага зумовлена насамперед віковими особливостями шестирічок.

У роботі «Розвиток мотивів навчальної діяльності дитини» О. Леонтьєв обґрунтовує відмінність між окремими видами мотивів, між характерними рисами, що визначають сут-

ність та роль мотивів у навчальній діяльності дітей. На думку О.Леонтьєва, необхідно враховувати те, з якими мотивами ми стикаємося, «зрозумілими» чи «реально дієвими». Дитина часто добре розуміє, для чого потрібно вчитися (зрозумілий мотив), але ця обставина ще не спонукає її займатися цим видом діяльності. А коли знання стає спонукою, маємо справу вже з діючим мотивом. Тільки зрозумілі мотиви при певних умовах стають мотивами дієвими. О.Леонтьєв з цього приводу висловлює таку думку: «Чи не полягає взагалі мистецтво виховання у створенні правильного поєднання «зрозумілих» і «реально діючих» мотивів, а водночас в умінні своєчасно надавати більшого значення успішному результату діяльності, щоб цим забезпечити перехід до більш високого типу реальних мотивів, що керують життям особистості?» [5, с.522].

На формування мотивації навчання впливає сукупність зовнішніх і внутрішніх умов. До зовнішніх умов належать характеристики діяльності педагога, зміст і методи навчання, матеріально-технічне обладнання, психологічний клімат в колективі тощо. Внутрішніми умовами становлення мотивації є сформованість дитини як суб'єкта різних видів діяльності, різних форм взаємодії й спілкування з оточуючим, об'єктивними характеристиками предмета, на який спрямована активність. Як складова частина мотивації, мотив, за визначенням О.Леонтьєва [5], – це об'єкт, що відповідає тій чи тій потребі і який спонукає та спрямовує діяльність людини. Мотиви виконують подвійну функцію: перша полягає в тому, що вони спонукають і спрямовують діяльність, а друга – в тому, що вони надають діяльності суб'єктивного змісту.

У процесі вікового розвитку дитини мотиви її діяльності змінюються. У дошкільному віці домінують значення набувають ігрові мотиви, пізніше, в період шкільного дитинства, вони відтісняються на задній план іншими, зокрема навчальними мотивами. У зв'язку з цим на різних вікових ступенях найбільш сприятливі умови для формування вмінь і навичок утворюються при різній мотивації діяльності дітей.

У мотиваційній сфері шестирічної дитини на момент приходу її до школи відбуваються істотні зрушення, зміни, чим психологи і пропонують скористатися. Значущості набуває мотив інтересу до нових видів діяльності, в тому числі й до навчання [3]. Сенситивність дошкільного періоду дитинства для розвитку мотивації учіння детермінована соціальною ситуацією розвитку – становленням нового рівня самосвідомості, розвитком особистісної ідентичності, зміною Я-концепції.

Найважливішими мотиваційними новоутвореннями старшого дошкільного віку є свідоме підпорядкування мотивів, виникнення їх ієрархії, поява нових за будовою опосередкованих мотивів (О.Леонтьєв, Л.Божович). Побудова навчання у формах, які спонукають дитину зайняти умовно-динамічну позицію, призводить до появи цих новоутворень раніше зазначеного терміну. Все це дозволяє припустити, що в старшому дошкільному віці можливе формування мотивації до різних видів говоріння (запитання, відповіді, розповіді, опис, переказ тощо) та слухання (мовлення товариша, вихователя, казки, оповідання, розповіді, грамзапису).

Мета статті: аналіз мотиваційного компонента навчально-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментальне вивчення основних мотивів та рівня сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку здійснювалося в рамках ширшого дослідження технологій психолого-педагогічного супроводу діяльності вихователя дошкільного навчального закладу в умовах реалізації компетентнісного підходу в дошкільній освіті. Спостереження за організацією занять, дидактичних ігор, інших форм навчальної роботи доводять, що загалом вихователі у своїй практиці використовують мотивацію навчально-мовленнєвої діяльності дітей у різних частинах заняття. Однак мотив (те, задля чого мовиться) часто подається надто прямолінійно як мета для дітей: «Уважно слухайте все, що я говоритиму, і вчіться складати розповідь (або переказувати)»; «Найкращу розповідь запишемо на магнітофон (або в альбом для батьків)»; «У кого вийде найкраще, той розповідатиме малюкам» тощо. Подібна мотивація більше активізує вольові зусилля дитини, тоді як завдання педагога – викликати в неї потребу пошуку, відкриття істини.

Розглядаючи проблему мотивації навчально-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку як психологічну основу формування у них мовленнєвої активності [6], навичок навчального співробітництва з дорослим та однолітками [4], виходимо з припущення, що знання основних закономірностей виникнення та утвердження мотивів навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників дає змогу створити оптимальну систему психолого-педагогічних дій, що сприятимуть формуванню адекватних цій діяльності мотивів.

Методика виявлення мотивів навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку ґрунтувалася на дослідженнях Л. Божович та М. Матюхіної [8]. Основа її – принцип

персоніфікації мотивів. Мотивами в цьому випадку ми називаємо все, що спонукає старшого дошкільника до різних видів говоріння та слухання. Були виділені умовні назви мотивів, що могли посісти певне місце у мотиваційній сфері старших дошкільників:

- навчальний (навчитися розповідати, переказувати, відповідати на запитання, міркувати тощо);
- ігровий (подобасться виконувати ігрові завдання, допомагати казковому персонажу);
- пізнавальний (потреба в отриманні нових знань);
- зовнішній (позитивне ставлення до навчання, школи; прагнення бути дорослим; бажання бути у центрі уваги; бажання порадувати батьків; бажання отримати схвалення; допитливість; уникнення покарань);
- внутрішній (задоволення безпосереднім процесом мовленнєвої діяльності);
- соціально-оцінювальний (діяти разом з товаришами, посісти в колективі певне місце (у процесі навчально-мовленнєвої діяльності), отримати нагороду за перемогу).

Дошкільнику пропонували невелику розповідь, у якій кожен з мотивів, що досліджувався, виступав як особиста позиція одного з персонажів. Після зачитування кожного варіанта розповіді йому показували відповідно до змісту малюнок, що слугували зовнішньою опорою для запам'ятовування. Дитина пов'язувала малюнок з тим, що прослухала, і у своїх відповідях орієнтувалась саме на зміст. По закінченню розповіді ставилося запитання: «Як, потвоєму, хто з них вчиняє більш правильно? Чому? З ким із дітей ти хотів би бути разом? З ким хотів би спілкуватися?». Після трьох виборів дитина вказувала на малюнок, пояснюючи його змістом відповідного абзацу. У тому випадку, якщо відповідь була недостатньо зрозумілою, нагадували зміст розповіді, показували відповідні малюнки. Для чистоти експерименту потрібна була впевненість у тому, що дитина зробила свій вибір, виходячи саме зі змісту розповіді, а не випадково вказувала на одну з шести карток.

При обробці результатів для кожного із шести мотивів підраховувався відсоток дітей, в яких цей мотив зустрічався хоч би в одному виборі. Зроблені вибори розглядали як пріоритетну актуальну мотивацію дитини.

На основі аналізу експериментальних відомостей визначено рівні сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, початковий рівень мотивації характеризується тим, що у мотиваційній сфері дошкільників відсутні навчальний і пізнавальний мотиви. Діти відрізняються

недостатньою мовленнєвою активністю, не можуть пояснити, навіть якщо потрібно вчитися розповідати, переказувати, описувати тощо. За необхідності та з ініціативи співрозмовника спілкуються з однолітками і дорослими. Такі діти при зовнішній мотивації (вплив педагога) мають інтерес до ігрових мовленнєвих завдань, ігрових ситуацій спілкування. При цьому в дитини виникає емоційно-пізнавальне ставлення до діяльності чи інформації, що повідомлялась, однак вона протікає у вигляді епізодичного хвилювання.

Початковий рівень розвитку інтересу до навчально-мовленнєвої діяльності можна закласти, враховуючи зацікавленість дітей змістом та формою проведення занять, цікавим навчальним матеріалом. Однак, якщо надалі не створювати умов, які сприяли б стимулюванню мовлення, то інтерес не розвиватиметься і може згаснути. Оскільки гра є основним видом діяльності дітей дошкільного віку, то слухним, на нашу думку, буде збагачення мотивів мовленнєвих висловлювань дітей на основі поєднання навчання мови з ігровою діяльністю дітей. З цією метою слід застосовувати ігрові мовленнєві ситуації. Наприклад, Незнайко неправильно складає загадку-опис, а діти виправляють помилку, показують, навчають тощо; на гостини до дітей прийшов зайчик, і діти будуть йому розповідати казку; Буратіно телефонує до магазину (або просить когось піти туди), щоб довідатися, чи є там потрібна йому річ (називає форму, колір тощо).

Емоційна насиченість мовленнєвого (як і загалом будь-якого навчального) заняття, що є важливим для підтримки пізнавального інтересу, може зрости завдяки використанню сюрпризних моментів, різних ігор (дидактичних, народних, рухливих з текстом, театралізованих тощо), віршів, малих фольклорних жанрів.

Достатній рівень мотивації передбачає наявність навчального, ігрового, соціально-оцінювального, внутрішнього, зовнішнього мотивів. Дошкільників з таким рівнем відзначає також достатня мовленнєва активність. Діти спілкуються з дорослими і однолітками, але не виявляють ініціативи у спілкуванні.

Високий рівень мотивації характеризується високою мовленнєвою активністю дітей, наявністю різних видів мотивів (ігровий, пізнавальний, навчальний, зовнішній, внутрішній, соціально-оцінювальний). Діти відкриті до спілкування, невимушено вступають у спілкування з однолітками і дорослими.

Висновки. Отже, мотивація є одним із фундаментальних чинників навчально-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Перехід до якісно нового рівня мотиваційно-спонукального механізму значною мірою залежить від цілеспрямованих впли-

вів дорослих. Аналіз результатів експерименту підтверджує, що більшість дітей старшого дошкільного віку мають початковий або достатній рівень сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності. Методи та прийоми, що практикуються у дошкільному навчальному закладі, не забезпечують мотиваційної готовності дітей до навчально-мовленнєвої діяльності, якісного засвоєння навчального матеріалу.

У подальших наукових пошуках доцільно розробити методику формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності в дітей старшого дошкільного віку, обґрунтувати педагогічні умови підвищення рівня мовленнєвої активності дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий редактор А.М. Богущ. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Богущ А.М. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / А.М.Богущ, Н.В.Гавриш; за ред. А.М. Богущ. Друге видання, доповнене. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
3. Бушуєва Н. Шестирічки: формування повноцінної навчальної мотивації / Н. Бушуєва // Дошкільне виховання. – 2007. – № 9. – С. 11–13.
4. Горобаха Н.М. Формування у дошкільників умінь навчального співробітництва з педагогом та однолітками / Н.М. Горобаха // Психолого-педагогічні засади розвитку дитини в ігровій та навчальній діяльності: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (29 вересня 2016 р. Київ). – Харків : КЦ ФОП Іванової М.А., 2016. – С. 5–9.
5. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М. : МГУ, 1981. – 583 с.
6. Маліновська Н.В. Формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників / Н.В. Маліновська // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України / за наук. ред. А.М. Богущ. – № 4. – Одеса, 2011. – С. 249–252.
7. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А.К. Маркова. – М. : Просвещение, 1983. – 235 с.
8. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников / М.В. Матюхина. – М., 1984. – 197 с.
9. Немов Р.С. Психология. – В 3-х книгах / Р.С Немов. – Т. 1. – М. : Просвещение, Владос, 1995. – 246 с.

10. Петровский А.В. Основы теоретической психологии / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М. : ИНФРА, 1998. – 526 с.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М., 1976. – 604 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia). [The basic component of preschool education (new edition)] / Naukovyi redaktor A.M. Bohush. – К. : Vydavnytstvo, 2012. – 26 s. (ukr).
2. Bohush A.M. Doshkilna linhvodydaktyka. Teoriya i metodyka navchannya ditey ridnoyi movy v doshkilnykh navchalnykh zakladakh : pidruchnyk /A.M.Bohush, N.V.Havrysh; za red. A.M. Bohush. Druhe vydannya, dopovnene. – К. : Vydavnychyy Dim «Slovo», 2011. – 704 s. (ukr).
3. Bushuleva N. Shestyrichky: formuvannya povnotsinnoi navchalnoi motyvatsii / N. Bushuleva // Doshkilne vykhovannia. – 2007. – № 9. – S. 11–13. (ukr).
4. Horopakha N.M. Formuvannya u doshkilnykiv umin navchalnoho spivrobotnytstva z pedahohom ta odnolitkamy / N.M. Horopakha // Psykholoho-pedahohichni zasady rozvytku dytyny v irovii ta navchalni diialnosti: materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi zaochnoi konferentsii (29 veresnia 2016 r. Kyiv). – Kharkiv: KTs FOP Ivanovoi M.A., 2016. – S. 5–9. (ukr).
5. Leontev A.N. Problemy razvitiya psihiki /A.N. Leontev. – М. : MGU, 1981. – 583 s. (rus).
6. Malinovska N.V. Formuvannya motyvatsii navchalno-movlenievoi diialnosti starshykh doshkilnykiv / N.V. Malinovska // Nauka i osvita. Naukovo-praktychnyi zhurnal Pivdennoho naukovo Tsentru NAPN Ukrainy / za nauk. red. A.M. Bohush. – № 4. – Odessa, 2011. – S. 249–252. (ukr).
7. Markova A.K. Formirovanie motivatsii ucheniya v shkolnom vozraste / A.K. Markova. – М. : Prosveschenie, 1983. – 235 s. (rus).
8. Matyuhina M.V. Motivatsiya ucheniya mladshih shkolnikov / M.V. Matyuhina. – М., 1984. – 197 s. (rus).
9. Nemov R.S. Psihologiya . – V 3-h knigah / R.S Nemov. – T. 1. – М. : Prosveschenie, Vlados, 1995. – 246 s. (rus).
10. Petrovskiy A.V. Osnovy teoreticheskoy psihologii / A.V. Petrovskiy, M.G. Yaroshevskiy. – М. : INFRA, 1998. – 526 s. (rus).
11. Rubinshteyn S.L. Osnovy obschey psihologii / S.L. Rubinshteyn. – М., 1976. – 604 s. (rus).

Received November 16, 2016

Revised December 18, 2016

Accepted January 29, 2017